

Mészáros Bence

A kriminalisztika hipotézisei

Hypotheses of forensics

Absztrakt

A tanulmány a kriminalisztikában alkalmazott hipotézis, az úgynevezett verzió fogalmát, a kriminalisztikai alapkérdésekhez való viszonyát, valamint a verziók fajtáit mutatja be. A szerző a verzió felállításának folyamatát egy tágran értelmezett gondolati rekonstrukciónak tekinti, és felhívja a figyelmet az annak során érvényesülő legfontosabb alapelve, a realitás elvére. Kitér a verziók felállítása és értékelése kapcsán gyakran hivatkozott Occam-borotvája filozófiai megközelítés alkalmazhatóságára is. A verziók versengésének bemutatását követően az egy kiválasztott verzióhoz ragaszkodás – mint tipikus nyomozási hiba – okait és hátrányos következményeit elemzi a szerző.

Kulcsszavak: verzió, kriminalisztikai alapkérdések, verziók felállítása, gondolati rekonstrukció, Occam-borotvája

Abstract

The paper introduces the concept and the several types of hypotheses used in criminalistics, the s.c. investigative theory and its relation to basic questions of criminalistic. The author considers the process of creating investigative theories as a mental event reconstruction in wider sense and raises attention to the most important basic principle during that process, the principle of reality. The study also introduces the applicability of the Occam's razor philosophical approach, often cited in connection with the creation and evaluation of investigative theories. After introducing the contention of investigative theories, the author analyses the causes and negative consequences of the „sticking to an arbitrarily chosen investigative theory” attitude, as a typical failure in the criminal investigative process.

Keywords: investigative theory, basic questions of criminalistic, creating investigative theories, mental event reconstruction, Occam's razor

Bevezetés

Minden tudomány esetében kulcsfontosságúak a hipotézisek, azaz olyan valószínűnek tűnő feltevések, amelyek vizsgálatára maga a tudományos kutatás irányul. A kutatás végén a hipotézist igazolják vagy cáfolják, esetleg azt állapítják meg, hogy a feltevés hetyállóságát vagy téves voltát nem lehetett az alkalmazott kutatási módszerekkel egyértelműen kimutatni.

A ténytudományokra jellemző téziseken alapuló kriminalisztikában (Hautzinger, 2019) alkalmazott hipotézisek, az úgynevezett verziók esetében csak akkor beszélhetünk teljes sikerről, ha az egymással versengő verziók közül a „kutatás”, azaz a nyomás során az egyiket sikerül olyan mértékben bebizonyítani, hogy annak valószínűsége elegendő a vádemeléshez, végső soron pedig a bűnösség bíróság általi megállapításához. A kriminalisztikai hipotézis helyessége még ebben az esetben is megdőlhet, és a teljes siker kudarcba fordulhat át, hiszen kiderülhet, hogy a nyomozó hatóság által felállított, később az ügyészség által is helyesnek vélt, és a bíróság által is elfogadott történeti tényállást tartalmazó verzió nem adekvát a valósággal (lásd az úgynevezett justizmord eseteket).

A verziók versengése, azok valószínűségének változása, közülük az egyik felülkerekedése, gyanúsítás, vádemelés és ítélet formájában tetet öltése tehát végigkíséri az egész büntetőeljárás. A verziók jogi szempontból „bűvópatak-ként” vannak jelen a büntetőjogi felelősségre vonás folyamatában, helyenként konkrét döntések formájában napvilágra törve, kriminalisztikai megközelítésben pedig vörös fonálként szolgálnak iránymutatásul a nyomozást végzők számára. Az alábbiakban a verziók fogalmát, fajtáit, szerepét járom körül, elemezve néhány verzióhoz kapcsolódó megközelítést és kérdést.

A verzió fogalma

A verzió leggyakrabban idézett fogalma az alábbi: *„A nyomozási verzió a bűncselekmény egészét vagy annak valamely részét megmagyarázó feltételes logikai ítélet, a nyomozási tervvel szoros kölcsönhatásban álló taktikai eszköz, amelynek segítségével meghatározható a büntetőeljárásban a bizonyítás tárgya, valamint a bizonyító tények és a bizonyítékforrások köre.”* (Pusztai, 1983), illetve ennek különböző változatai is fellelhetők a kriminalisztikai szakirodalomban, például:

„a bűncselekmény egészét vagy egy részét megmagyarázó feltételes logikai ítélet (feltevés), a nyomozási tervvel szoros összefüggésben álló taktikai eszköz, amelynek révén körvonalazható a további adatgyűjtés célja (tárgya), illetőleg a felhasználható adatok, adatforrások köre.” (Tremmel, Fenyvesi & Herke, 2005).

E definíciók nemcsak azért illelhetők kritikával, mert kizárólag bűnügyekre vonatkoztják a verzió kriminalisztikai fogalmát, hanem azért is, mert a fogalom genus proximumát rosszul adják meg. Az előbbi hibát Lakatos János meghatározása már nem követi el: „A nyomozási (vizsgálati) verzió olyan feltevés (feltételes logikai ítélet), amely a rendelkezésre álló adatok logikai feldolgozása alapján reálisnak tekinthető magyarázatot ad az eljárás tárgyát képező cselekmény, esemény egészére vagy annak egy részére (a kriminalisztikai alapkérdésekre).” (Illár, 1998).

A másodikként említett kifogás viszont itt is megállja a helyét. A logikában az ítélet minden olyan jól meghatározott dologra vonatkozó kijelentő mondat, amely – legalábbis a tárgyaláson belül – vagy igaz vagy hamis, de egy időben nem lehet igaz és hamis is (Bóta, 2011). A feltételes jelző tehát fölösleges, de van egy másik probléma is a logikai ítélet (amely állítást, kijelentést takar) fogalmára utalással kapcsolatban. A verzió több egy állításnál vagy kijelentésnél, éppen hogy egymásra épülő állítások sokasága, amelyek együttesen alkotnak a vizsgált eseményre vagy jelenségre (amely nem feltétlenül bűncselekmény, lásd rendkívüli halálesetek) vonatkozó feltevést. Az adatok feldolgozása és a verziók felállítása során nagyon fontos betartani a logika szabályait (Petrétei, 2018), de magának a jelenségnek a definiálásánál inkább zavaró a logika keretein belül maradni, mert túlságosan leegyszerűsítő fogalmat kapunk. A harmadikként idézett definíciót leegyszerűsítve a verzió fogalma a kriminalisztikában ennyiben foglalható össze: olyan feltevés, amely a rendelkezésre álló releváns adatokból levonható valamennyi következtetést összefoglalva reális magyarázatot ad a vizsgált múltbeli esemény, jelenség egészére vagy annak egy részére.

A verzió természetesen választ ad a kriminalisztikai alapkérdésekre (mi?; ki?; hol?; mikor?; hogyan?; mivel?; miért?), de ezt nem tartom célszerűnek a definícióba belefoglalni. Azért nem, mert nem mindig igaz maradéktalanul. A nyomozás elején sokszor még nincs elegendő adat ahhoz, hogy a hét fő kérdés mindegyikére válaszokat dolgozzanak ki a nyomozók, a realitás elvének (lásd később a verziók felállításáról szóló pontot) betartása nélkül pedig ezek esetében csak alaptalan fantáziálásra lenne lehetőség. Tipikusan ilyen lehet a mivel? és a miért? kérdés, de adott esetben a mikor? és hol? kérdésre adandó válaszok is nehézséget okozhatnak. A kriminalisztikai alapkérdések közül az első kettőre (mi? és ki?) választ adó verziót hívjuk alapverzióknak, amelyet egyes szerzők külön verziófajtának is tekintenek. A legújabb kriminalisztikai

szakirodalomban felmerült a ki? kérdés helyett a milyen? kérdés megválaszolása is (Nyitrai, 2015), hiszen az ismeretlen elkövetővel kapcsolatban a nyomozás elején gyakran nincs elegendő adat konkrét „személyi javaslatra”, egyes tulajdonságait viszont a profilakotás révén ki lehet következtetni.

A verziók fajtái

A kriminalisztikai szakirodalom a két, terjedelem szerinti fajtán – általános verzió és részverzió – kívül megkülönbözteti a verziók további fajtáit is, a minősítési verziót, a történeti verziót és a munkaverziót (Balláné Füsster & Lakatos, 2012). Az általános verzió a vizsgált esemény, jelenség egészére, míg a részverzió – nevéből következően – annak csak egy-egy mozzanatára ad magyarázatot (behatolás módja, az elkövetés eszközének elrejtése stb.).

A minősítési verziók a vizsgált esemény lehetséges jogi – mindenekelőtt, de nem kizárólag büntetőjogi – értékelését jelentik (bűncselekmény történt-e egyáltalán, ha igen, akkor milyen, például lopás vagy sikkasztás, zsarolás vagy önbíraskodás). E megközelítés alkalmazásakor a nyomozók (amennyiben bűncselekményt feltételeznek) a minősítési verzióhoz igazódóan az adott büntetőjogi törvényi tényállás vagy halmazati tényállások egyes elemeit „keresik meg és azonosítják” a vizsgált múltbeli eseménysor elképzelt folyamatában (egy-egy minősítési verzió szerint milyen eseménysornak kellett bekövetkeznie) (Kovács, 2003). Például, ha az ölési cselekmény arra szolgált, hogy az elkövető a sértett valamely értékét megszerezze, nyereségvágyból elkövetett emberölésről beszélünk, de az emberölés és a kifosztás halmazati minősítéséből kiindulva arra is állíthatunk fel verziót, hogy az ölési cselekmény más okból történt, és az elkövető csak azt követően kuttatta át a holttestet, majd vette magához és tulajdonította el a szóban forgó értéket.

A történeti verzió és a minősítési verzió megkülönböztetését a legtöbb esetben erőltetettnek és fölöslegesnek tartom. A ténykérdés és a jogkérdés ilyen merev elválasztása sokszor nem lehetséges, és nem is célszerű. A verzió természetéből adódóan „történeti”, mivel alapvető funkciója az, hogy lehetséges és racionális magyarázatot adjon egy, a múltban történt eseményre, jelenségre, amelyről a verzió felállításának pillanatában csak korlátozott ismeretekkel rendelkezünk. Az egyes verziókban található történésekhez a jogi minősítés csak „igazodik”. Ha egy verzióban egy adott bűncselekmény összes tényállási eleme nem található meg, akkor annak biztosan nem minősülhet a vizsgált cselekmény, ha viszont egy másik bűncselekmény valamennyi tényállási elemét tartalmazza, akkor annak igen. A „minősítési verzió” tehát a legtöbb esetben nem valódi verzió, hanem a „történeti verzió” szükségszerű folyománya.

Walder és Hansjakob a kriminalisztikai gondolkodásmódról írott könyvükben a verziók felállítását egy „kriminalisztikai ciklusnak” nevezett folyamatba illesztik (gyanú felmerülése – adatok elemzése – verziók felállítása – cselekvési program meghatározása – hiányzó adatok beszerzése – visszatérés a gyanúhoz). Ennek során a negyedikként említett elem éppen annak vizsgálatában merül ki, hogy mely törvényi tényállások megvalósulását jelentené az egyes hipotézisek helytállósága, és milyen objektív és szubjektív törvényi tényállási elemeket kellene azokból adódóan bizonyítani, mert ez határozza meg a bizonyítékok beszerzésére irányuló cselekvési programot (Walder & Hansjakob, 2016).

Mint a bűnügyekben általában, a verziók esetében is igaz az az elv, hogy a ténykérdés elsődleges a jogkérdéshez képest, és itt is helyes az ókori mondás: „*da mihi factum, dabo tibi ius*” („*add nekem a tényt és én adom neked a jogot*”). Más kérdés, hogy adott esetben szükség lehet fordított gondolkodásra és valódi minősítési verzió alkalmazására: a nyomozás elején, a kezdeti lépések megválasztásánál lehet funkciója annak, hogy egy töredék információból kiindulva felidézzük és végiggondoljuk a háttérben álló potenciális bűncselekmények törvényi tényállásait, és ezek tükrében döntsünk az egyik vagy másik nyomozási cselekményről, azok helyes időbeli sorrendjéről. Azt is szükséges hangsúlyozni, hogy a nyomozók nem mindig kapnak a nyomozás kezdeti szakaszában választ a kérdéseikre, ezért a minősítés tekintetében is sokáig verziókban kell gondolkodni.

A munkaverziót szintén nem tartom igazi verziófajtának, még kevésbé, mint a minősítési verziót, mivel az előbbi csak egy munkatervezési hipotézis, tehát még csak nem is a vizsgált eseményre vagy jelenségre vonatkozik (például szükség van-e csapda alkalmazására a nyomozás során). A kifejtett elméleti aggályaim ellenére, és azokat fenntartva úgy gondolom, hogy a minősítési verzió és a munkaverzió fontos és jól használható fogalom a kriminalisztikai gondolkodásban és a gyakorlati bűnügyi munkában, ahogy a kriminalisztika oktatásában is.

A verziók felállítása, a gondolati rekonstrukció

A verziók felállításának módszerét a kriminalisztika tudománya külön nem taglalja, ennek nyilvánvalóan az az oka, hogy egzakt módon ilyen módszert meghatározni nem lehet. A verzió felállítása, kigondolása, tulajdonképpen a rendelkezésre álló adatok logikai feldolgozását, és a vizsgált eseménynek, jelenségnek az azzal párhuzamosan vagy azt követően végzett gondolati rekonstrukcióját jelenti. A gondolati rekonstrukció fogalmát a kriminalisztika – eddig legalábbis –

a helyszíni szemlével kapcsolatban használta, egy helyszínfeldolgozási stratégiát értve alatta (Gárdonyi, 2013). Ilyen értelemben a gondolati rekonstrukciót egy részverzió felállításának módszereként tartották számon, amely az elkövetőnek (esetleg a sértettnek vagy sértetteknek) a helyszínen való mozgását, cselekedeteit modellezte.

A szóban forgó kifejezés olyan szemléletesen írja le a verzió felállításnak lényegét, hogy javasolom tágabban értelmezni, kiterjeszteni a verziófelállítás minden formájára. E tágan értelmezett gondolati rekonstrukció akkor sikeres, azaz akkor eredményez a nyomozásban használható verziót, ha az annak keretében kidolgozott eseménysor összhangban van a rendelkezésre álló adatokkal, belső logikai ellentmondást nem tartalmaz, és reális választ ad a kriminalisztikai alapkérdésekre (azok közül is kiemelten a mi? kérdésre). A verzió felállításának folyamata tehát egy gondolati időutazás a múltba, ezért is az egyik kulcseleme a kriminalisztikai gondolkodásnak a fantázia (Angyal, 2019). Ez azonban nem jelenthet a valóságtól elrugaszkodott képzelgést, emiatt a verziók felállításának egyik lefontosabb alapelve a tényhez kötöttség, vagy más néven a realitás elve. Utóbbi megnevezés azért találóbb, mert nemcsak azt fejezi ki, hogy a verzió a már rendelkezésre álló adatokkal álljon összhangban és adjon magyarázatot a jelenben tapasztalt okozatokra (helyszín állapota, nyomok, elváltozások keletkezése vagy éppen hiánya, halál bekövetkezése stb.), hanem azt is, hogy ezt egy olyan „forgatókönyv” szerint tegye, amely reálisnak tekinthető. Reális forgatókönyv alatt itt a fizikai, biológiai és egyéb természettudományos törvényeknek megfelelést, és általában a tudomány mindenkori állásával, valamint a valóságról birtokunkban lévő ismeretekkel adekvát magyarázatot értem.

A verziók és Occam-borotvája

A verziók felállítása és értékelése kapcsán szükséges még kitérnem egy e körben gyakran megemlített filozófiai módszer bemutatására. Az Occam-borotvájának hívták megközelítés lényege az, hogy ha egy jelenségre több lehetséges magyarázat adható, akkor mindig a legegyszerűbb, a legkevesebb feltételezést tartalmazó magyarázatot kell igaznak tekinteni (Viola, 2007). William Occam egy 14. században élt angol ferences rendi szerzetes és filozófus volt, a módszert róla nevezték el, valószínűleg már halála után, azon gondolat nyomán, hogy a „főlsleges feltételezéseket le kell borotválni”. Ebben az egyszerűsített formában veszélyesnek tartom ezt az elvet bűnügyekben alkalmazni (például akkor, amikor sorrendet állít fel a nyomozó az egyes verziók valószínűsége között a nyomozás tervezése során), mivel számtalan eset szolgált már például

a kriminalisztika történetében az ellenkezőjére. A bűnügyekben sokszor a valószínűtlen a valószínű (Tremmel et al., 2005), mivel a dörzsöltebb elkövetők tisztában vannak azzal, hogy bűnös tevékenységük a hatóságok tudomására fog jutni, ezért igyekeznek olyan elkövetési módot választani, amely utólag nehezebben megérthető vagy visszafejthető.

Ha csak azokat az eltűnéseket vesszük számításba, amelyek mögött bűncselekmény húzódik meg, Occam-borotvája azonnal „kicsorbul” a kriminalisztika világában. Például egy huszonéves, de már dolgozó hölgy nem ér haza este, és telefonon sem lehet elérni, mert készüléke ki van kapcsolva, ismerősei sem tudnak róla semmit, ezért a hozzátartozói bejelentik az eltűnését a rendőrségen. Sokszor a feltételezések sokaságát is vizsgálni kell, mert a közlekedési balesettől a személyi szabadság megsértésén és a szexuális bűncselekményen át egészen az öngyilkosságig és az emberölésig sok minden állhat egy eltűnés hátterében.

A nyomozás kezdetén még nem tudhatjuk, hogy az egyes verziók közül melyik bizonyul igaznak, ezért nem is kezelhetjük részrehajlóan az egyiket valószínűbbnek a másikkal. Ezt csak a bizonyítékok folyamatos összegyűjtése és mérlegelése alapján szabad megtennünk, de akkor ezt szükséges is megtennünk. Ha a bizonyítékok egy eredetileg valószínűtlenebbnek tűnő (de attól még reális) verzió irányába mutatnak, akkor egy Occam-borotváján alapuló megközelítés kifejezetten káros is lehet, mert eltérítheti a nyomozó gondolkodását attól, amit a valós adatok üzennek. Elképzelhető, hogy az egyik – bonyolultabb – verzió, amely a nyomozás kezdetén még merész feltételezésnek tűnik, és több gondolatban kreált elemet tartalmaz mint a többi verzió, később bizonyítékokkal alátámasztott valósággá válik. Arról nem is beszélve, hogy egy koholt (beállított) helyszín esetén a módszer éppen arra a helytelen következtetésre vezet, amelyet az elkövető szándéka szerinti látszat sugall.

Valójában a korábban leírt filozófiai megközelítés Occam gondolatának csak vulgarizált változata. A módszer mögött meghúzódó eredeti elgondolás általában követendő a kriminalisztikában is: „*pluralitas non est ponenda sine necessitate*”, azaz „*a többletet nem kell bevezetni szükségtelenül*” (Viola, 2007). Ez a latinul „*lex parsimoniae*”, a „*tömörség elvének*” nevezett megközelítés a vizsgált jelenséghez vezető okok közül gondolatban kizárja azokat, amelyek az okozat létrejöttéhez nem feltétlenül szükségesek, arra törekszik, hogy a jelenség magyarázatakor a lehető legkevesebb feltételezést tartalmazó elméletet alkosson. A realitás elve éppen erről szól a verziók felállításakor, de a teljesség elvének is érvényesülnie kell. A teljesség elve azt jelenti, hogy figyelembe kell venni az összes valószínű magyarázatot a vizsgált esemény vagy jelenség kapcsán (Tremmel et al., 2005). Ezért lehet, hogy adott esetben a nyomozónak

szembe kell mennie a tömörség elvével (ezért fogalmaztam úgy, hogy csak általában követendő).

A gondolatmenetet az alábbi példával szemléltetem: egy emberölés elkövetésekor két támadó van jelen, de csak az egyikük tanúsít aktív magatartást, egyedül ő töri meg fizikai erőfölényét kihasználva a sértett ellenállását, és kizárólag ő hajtja végre az ölési cselekményt. A másik támadó ezt csak figyelemmel kíséri, úgynevezett pszichikai bűnsegédként van jelen a bűncselekmény elkövetésekor. Az ő ottlétének annyi a jelentősége, hogy növeli a másik elkövető magabiztosságát, valamint a sértettben az ellenállás kilátástalanságának érzését. Ha a halál bekövetkezésének okait vizsgáljuk, a tömörség elve alapján a pszichikai bűnsegéd nem szükséges a jelenség magyarázatához, a valóság pedig ezzel szemben az, hogy két elkövető volt, nem pedig egy.

A verziók versengése

A nyomozás elején – a teljesen egyértelmű eseteket leszámítva – több, egymással versengő verzióknak kell léteznie. (Bár a teljesen egyértelmű eseteket is célszerű szkepszissel kezelni, és figyelembe venni más lehetséges verziókat a nyomozás során.) Maga a magyar „verzió” szó a latin „versio” kifejezésből származik, ami szó szerinti fordításban „változatot” jelent. Már ez is azt üzeni, hogy szükségszerűen többnek kell lennie belőle. A folyamatosan beérkező adatok és összegyűjtött bizonyítékok sokasága alapján ezek közül némelyek meggyengülnek, esetleg végleg elenyésznek, más verziók megerősödnek, valószínűségük foka megnő.

Ugyanakkor azokat a verziókat is, amelyeket teljes bizonyossággal kizárni nem lehet (például egy bizonyítási kísérlet révén), folyamatosan vizsgálni kell, egészen addig, amíg a legerősebbnek bizonyuló egyetlen verzió a vádemeléshez szükséges mértékben bizonyítást nem nyer. Mindig észben kell tartania a nyomozónak az alacsonyabb valószínűségű verziókat is, mivel a legerősebbnek hitt verzió bármely okból való kiesése esetén (például a verzióban szereplő „elkövető” végül kétséget kizáróan tudja igazolni alibijét a bűncselekmény szintén kétséget kizáróan bizonyított időpontjára) ezekhez kell „visszatérni” annak érdekében, hogy a nyomozás ne jusson holtpontra (az időzöjelet az indokolja, hogy a verziók ellenőrzését végig párhuzamosan kell végezni). Nem könnyű feladat ez, hiszen a kutatási eredmények azt mutatják, hogy egy ember legfeljebb 5–9 dolgot tud egyszerre a tudatos memóriájában elraktározni. A valószínűtlenebb verziókhoz kapcsolódó részleteket a nyomozók hajlamosabbak elfelejteni, különösen nagy, összetett ügyekben, holott ezeknek később még jelentősége lehet (Rossmo, 2006).

A nyomozás lezárásakor fennmaradó, egyetlen „túlélő” verziónak a valósággal adekvátnak kell lennie (legalábbis a bünetőjogilag releváns fő kérdések tekintetében, minden apró részlet felderítése és bizonyítása lehetetlen), és amennyiben a nyomozó hatóság jól végezte a munkáját és ezt az objektív körülmények is lehetővé tették, nagy valószínűséggel az is lesz. A büntetőjogi fő kérdésekben a valósággal nem adekvát verziót tartalmazó bizonyítási anyag alapján benyújtott vádemelést felmentésnek kell követnie, az annak alapján történő elítélés pedig a justizmord kategóriájába tartozik. A nyomozás végén tehát csak és kizárólag egy verzió maradhat, és eredményesnek csak akkor tekinthető a nyomozás, ha annak lezárásakor csak egy verzió éri el a bizonyítottságnak azt a szintjét, amely a vádemeléshez szükséges. A büntető eljárásjog nem teszi lehetővé a vagylagos (X volt az elkövető vagy Y), vagy éppen az alternatív történeti tényállások (vagy így történt vagy úgy) alapján történő vádemelést, amely súlyosan sértene a jogállami büntetőeljárás alapelveit.

A kiválasztott verzióhoz ragaszkodás mint veszélyforrás

Szükséges még kitérnem a verziók ellenőrzésekor (és úgy általában a nyomozásban) elkövethető egyik legnagyobb hibára, az egyik verzió kiválasztására, és az ahhoz való állhatatos ragaszkodásra. Természetesen önmagában nem a nyomozó szubjektív meggyőződése („biztosan így történt” vagy „biztosan ő az elkövető”) jelenti a problémát, hanem az abból következő nyomozási döntések sokasága, amennyiben a nyomozó által preferált verzió hibás. Az abba „beleszerető” nyomozó hajlamos lesz a többi verzió hanyagolására, az azokkal kapcsolatos adatgyűjtés mellőzésére, a választott verziót cáfoló bizonyítékok félresöpprésére, és a kiválasztott verziót vélhetően majd megerősítő bizonyítékok erőltetett beszerzésére. A kriminalisztika történetében igen jól kidolgozott, közvetett bizonyítékokkal is alátámasztott, nagyon valószínűnek tűnő verziók is dőltek már meg a nyomozás előrehaladtával (a jogerő feloldásával később kijavított téves elítélésekről nem is beszélve).

Mindig el kell kezdeni komolyan gyanakodni és kételkedni akkor, ha az addigi meggyőződésével ellentétes adatokkal találkozik valaki a büntetőeljárásban, és nem szabad büszkeségből vagy szakmai hiúságból továbbra is ragaszkodni egy elvetendő verzióhoz. A ragaszkodás pszichológiai szempontból természetesen érthető, mivel a szóban forgó attitűd nem csak az „akkor is nekem van igazam” mondattal jellemezhető, az intellektuális kérdésekben szinte mindenkire jellemző makacsságból fakad. Az is nagyon sokat nyom a latban, hogy a kiválasztott verzió elvetésekor az annak igazolására elvégzett több hónapos vagy akár több

éves munka utólag hiábavalónak bizonyul, amely lehetőséget magától értetődően szeretné a nyomozó elkerülni, ahogy az általa bűnösnek vélt személy vagy személyek felelősségre vonásának elmaradását, „megmenekülését” is.

Ha pedig egyetlen verzió sem marad állva az ellenőrzést követően, akkor ez holtpontra jelent, amelyen csak a rendelkezésre álló adatok ismételt elemzésével, értékelésével, illetve további adatok beszerzésével, majd új verziók felállításával lehet túljutni (Walder és Hansjakob megközelítésében a kriminalisztikai ciklus újra elkezdődik).

Összegzés

A kriminalisztikában alkalmazott hipotézisek, pontosabban fogalmazva hipotéziscsoportok, az úgynevezett verziók fogalma és fajtái kapcsán fejtettem ki a gondolataimat, az eddig megszokott szakirodalmi tézisektől eltérő megközelítést alkalmazva. A verzió fogalmát szűkebben értelmeztem, fajtáit pedig ennek megfelelően kisebb körben vontam meg. A verziók felállításának módszerét az eddigi kriminalisztikai használatához képest tágabban értelmezett gondolati rekonstrukcióban határoztam meg. Kitértem az e körben gyakran megemlített Occam-borotvája filozófiai módszerre, és felhívtam a figyelmet alkalmazásának esetleges buktatóira a kriminalisztikában. A verziók kapcsán gyakran elkövetett nyomozási hiba, az egy kiválasztott verzióhoz ragaszkodás okait és hátrányos következményeit is bemutattam, hangsúlyozva az abban rejlő veszélyeket.

Felhasznált irodalom

- Angyal M. (2019). A kriminalisztikai gondolkodás – újrátöltve. *Belügyi Szemle*, 67(3), 18-33. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.3.2>
- Balláné Füsztner E. & Lakatos J. (2012). *Kriminalisztika I.* Nemezei Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar.
- Bóta L. (2011). *A logika elemei.* Eszterházy Károly Főiskola.
- Gárdonyi G. (2013). A gondolati rekonstrukció korlátai. *Belügyi Szemle*, 61(10), 65-71.
- Hautzinger Z. (2019). Gondolatok a kriminalisztika elméleti rendszeréről. *JURA*, 25(1), 84-93.
- Illár S. (Szerk.) (1998). *Krimináltaktika II.* Rejtjel Kiadó.
- Kovács Gy. (2003). *A büntetőperbeli bizonyítás a bűnügyi vizsgálati (nyomozó) munka tükrében.* Rejtjel Kiadó.
- Nyitrai E. (2015). Bűnelemzés a nyomozásban. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai* (pp. 141-147). Magyar Hadtudományi Társaság.

- Petrétei D. (2018). A bizonyítékok ismeretelméleti megközelítéséről. *Belügyi Szemle*, 66(4), 53-72. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.4.5>
- Pusztai L. (Szerk.) (1983). *Krimináltaktika*. BM Könyvkiadó.
- Rossmo, D. K. (2006). Criminal Investigative Failures – Avoiding the Pitfalls. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 75(9), 1-8. <https://doi.org/10.1037/e564472006-004>
- Tremmel F., Fenyvesi Cs. & Herke Cs. (2005). *Kriminalisztika tankönyv és atlasz*. Dialóg Campus Kiadó.
- Viola Z. (2007). *Az evidencializmus*. <http://mek.oszk.hu/05200/05243/05243.htm>
- Walder, H. & Hansjakob, T. (2016). *Kriminalistisches Denken*. C.F. Müller GmbH.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Mészáros B. (2021). A kriminalisztika hipotézisei. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1771-1781. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.6>